

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 586 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi"
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini rivojlantirish mexanizmi	10
Mirzaraxonova Maftuna Ibroximjon qizi	
Elementlarini integratsiya qilish: nazariy va amaliy yondashuv	13
Ne'matov Karimjon Shavkat o'g'li	
O'qish savodxonligi darslarida kitobxonlik kompetensiyasini rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari ...	19
Mahmudova Shoirra Shavkat qizi	
O'zbek milliy musiqasi asosida talablarda estetik did va ijro madaniyatini rivojlantirish metodikasi.....	25
Gadoyeva Muborak Jumaqulovna	
O'quvchilarning yozuv kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish masalalari.....	30
Abdurashidova Xafiza Abdurashidovna	
Xurshid Do'st Muhammad qissalarida rivoyatchi strategiyasi.....	34
Uzoqova Nargiza Yuldosh qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarining ahamiyati	37
Eshpulatov Shakir Nabiyevich, Ahrorova Ozoda Amriddinovna	
"Xonada o'simliklarni o'stirish" intellekt xaritasi (Mind Map) yordamida o'quvchilarda ekologik tarbiya va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish	41
G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlarning tashkiliy-pedagogik jihatlari.....	46
Joldasov Ixtiyor Suyundikovich	
Boshlang'ich sinflarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari	50
N. Asadov	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda kreativ kompetentlik va kasbiy muvaffaqiyat o'rtasidagi bog'liqlik mezonlari.....	53
G. Xamidova	
Gamifikatsiya elementlarining bakalavr talabalarini raqamli resurs yaratishga motivatsiyasiga ta'siri	56
Maxkamova Dilshodaxon Xabibjon qizi	
The Influence of Family Parenting Style on the Formation of Primary School Students' Personality	59
Berdiyeva Mohloroyim Mirzohid qizi	
Noto'liq oilalardagi onalarning tarbiyaviy uslublari va farzandlarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi (O'zbekiston namunasida).....	64
Ismoiljonov Ravshan Baxtiyor o'g'li	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	69
Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna	
Matematika ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari.....	73
Mirzayeva Shahlo, Qodirova Muattar Ithom qizi, Rovshanova Yulduz Shovkat qizi	
O'qishga motivatsiya tushunchasi uning nazariy-psixologik tahlili.....	77
Azimova Rushana Zokirjon qizi	
Oliy ta'lim talabalarida akademik prokrastinatsiyaning prediktorlari: akademik motivatsiya, umid va shaxs xususiyatlari	81
Shodiboyev Shohruh Shuhrat o'g'li	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar integratsiyasini ta'minlash metodikasi.....	86
Qahhorova Sevara Alimardonovna	
O'quvchi-yoshlarni virtual olam ta'siridan himoya qilishning nazariy asoslari.....	90
Isayeva Gulii Parpiyevna, Ravshanov Umidjon Abdiqodir o'g'li	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni oshirishda mantiqiy masalalarning o'rni	93
<i>Xilvatova Go'zal Sultonovna</i>	
Pedagogika tarixini o'qitishda talabalarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish	97
<i>Jurayev Bobomurod Tojiyevich</i>	
Bolalarda ona tilida tinglash hissini rivojlantirish usullari	101
<i>Nurmatova Muxlisa Akmal qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish (Kahoot, Quizlet va Moodle platformalari misolida)	106
<i>Yusupova Shahnoza Abduxafizovna</i>	
Sport maktablarida 16–18 yoshli nayza uloqtiruvchi sportchi-qizlarda portlovchi kuchni rivojlantirish	111
<i>Tursunova Surayyo Botir qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda "Kasbiy rivojlanish kuni" va "Kasbiy rivojlanish soati" tadbirlari: amaliyot tahlili	115
<i>Gaffarov Azizjon Muhammadsaidovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining faoliyatini samarali tashkil etishning nazariy jihatlarini (Learning outcomes) asosida	124
<i>Rabbimova Shaxnoza Soyib qizi</i>	
Bo'lg'usi o'qituvchilarda axloqiy madaniyat fazilatlarini qaror toptirishning pedagogik mexanizmlari	128
<i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>	
Yengil atletikachilarning musobaqa jarayonida tibbiy-pedagogik monitoringini takomillashtirish	132
<i>Mamadaliyev Abror Akbarjonovich</i>	
Sun'iy intellekt yordamida rus tilini o'qitish va uning samaradorligi	137
<i>Yagafarova Nazilya Rafailovna, Nazarov Sardor, Onorboyev Kamronbek</i>	
O'quvchilarda ilmiy dalillarni tahlil qilish va xulosa chiqarish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	142
<i>Baymurotova Mukaddas Xamdorovna</i>	
Ilmiy muxokamalarda pragmatik kompetentlikning roli	150
<i>Eshbo'riyeva Aziza Muhiddinovna</i>	
Talabalarda kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni	155
<i>To'rabekova Aziza Mirzabek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda motivatsiyani shakllantirishda interaktiv metodlarning o'rni	159
<i>Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi</i>	
Проблема разграничения понятий "концепт" и "понятие" в современной лингвистике: лингвосомиотический и когнитивно-дискурсивный анализ	164
<i>Якунина Ангелина Алишеровна</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida amaliy bezak san'ati naqsh elementlarini raqamli qayta ishlash va arxivlashtirish	169
<i>Jabbarov Rustam Ravshanovich</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda Design Thinking texnologiyasining metodik imkoniyatlari	176
<i>Amanbayeva Oydin Urazali qizi</i>	
Tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvlarning ahamiyati	181
<i>Suyunov Navro'z Alisher o'g'li</i>	
Innovatsion yondashuv orqali bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish konsepsiyasi	186
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	190
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Samarqand arxitektura-qurilish instituti va shahar infratuzilmasi rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik (1950–1990-yillar)	195
<i>Abulqosimova Dildora Asrorovna, O'ralov Sodiqjon</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bolalar ta'limida ikkilamchi cheklovlarni kamaytiruvchi ta'lim texnologiyalari	199
<i>Qo'ziyeva Shahnoza Muhammadsoli qizi</i>	

MUNDARIJA	O'quvchilarda milliy g'oya va mafkurani rivojlantirishda mumtoz musiqaning o'rni va ahamiyati 202 Baymanova Feruza Abralovna
CONTENTS	Ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil etishning pedagogik asoslari 207 Xayitova Ulfatoy Tursunovna
СОДЕРЖАНИЕ	Yuqori sinf o'quvchilarida ijtimoiy faollikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari 211 Turg'unboev Sirojiddin Faxriddinovich
	Muhandislik ta'limida Bernulli va Puasson taqsimotlarini texnologik jarayonlar misolida o'qitish metodikasi... 216 Qo'ziboyeva Nozima Yoqubjon qizi, Maxmanazarov Sardor Toirjon o'g'li, Saydullayev Asadbek Xayrullo o'g'li
	Психолого-педагогические основы обучения теме “производная” в курсе алгебры и начал анализа президентской школы 225 Шахноза Холмуродова Зоир кизи
	O'qish savodxonligi darslarida Bloom taksonomiyasi va 4K kompetensiyalarining integrativ modeli 234 Farsaxonova Mastura Jalol qizi
	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifatini baholash mezonlari va monitoring tizimini takomillashtirish: indikatorlar asosidagi boshqaruv modeli 241 Jo'rayeva Dilrabo Kamoliddin qizi
	Maxsus mashqlar yordamida start tezligini oshirish metodikasi 244 Sitora Elova Axmatqulovna, Panjiyeva Gulzoda Eshdaviyat qizi
	Amudaryo foreli (<i>Salmo trutta oxianus</i>) O'zbekiston huddudida tarqalishi va ekologiya ta'siri..... 248 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xolmo'minova Sevinch Sirojiddinova, Qurbonazarova Marjona Zokirovna
	Suv va quruqlik muhitiga moslashgan amfibiyalarda adaptatsiya xususiyati 251 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Axmamatova Feruza Shamsiddin qizi, Qo'ldoshova Ruxshona Navro'z qizi
	O'zbekistonda tarqalgan kaptarsimonlar xilma-xilligi, ularni tarqalishi, biologik xususiyatlari va amaliy ahamiyati 255 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xolmo'minova Jasmina Baxtiyor qizi, Saidova Dilnoza Rustamovna
	Surxondaryo viloyatidagi qo'lqanotlilar turlarining morfologik tasnifi va hududiy farqlari 259 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Yarashova Sarvara Islomovna, Bahromova Shahzoda Abduqodirovna
	Игровые технологии как средство активизации коммуникативной деятельности учащихся на занятиях по русскому языку 267 Халикова Гульбахор Исановна
	Yoshlarni pedagogik kasbga yo'naltirish ishlarini o'rganishning konseptual va metodologik asoslari 270 Matkarimova Muxabbat Abuovna
	O'qish savodxonligini baholovchi topshiriqlar turlari 277 Rasulova Mushtariybonu
	Qoraqalpog'istonning shimoliy tumanlaridagi bolalarda tashqi nafas olish tizimi xususiyatlari 281 Orazbaeva Navbaxor Mratbaevna
	“Kompyuter tarmoqlari” fanini o'qitishda dasturiy-didaktik vositalardan foydalanish 285 Muqimov Shahzodbek Ixtiyor o'g'li
	Yangi O'zbekiston: yangilanish va taraqqiyot omillari (Qashqadaryo viloyati misolida)..... 288 Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, Safarova Sevara Saloxiddinovna
	Raqamli ta'lim strategiyalaridan foydalanib o'qish samaradorligini oshirish 294 Narzullayeva Gulzira Xayrullo qizi, Abdusottarova Farog'at Olimjon qizi
	Oliy ta'limda “Zoologiya” kursini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish (“umurtqali hayvonlar” misolida)..... 299 Xonnazarova Mamlakat To'lqinovna
	Oliy ta'lim muassasalarida ommaviy sportni rivojlantirish strategiyalari 303 Xudoyberganov Javlonbek Soatboy o'g'li
	Accommodating a Teenage English Learner With Tourette-Related Stammering in Uzbekistan State Multilevel Test Preparation: A Single-Case Study 307 Yulduz Sultanova
	Yengil atletikada to'siqlar osha yugurish texnikasini takomillashtirish va o'rgatish uslubiyati 313 Chariyev Ulug'bek Abdujabbarovich, Radjabov Jaxongir Furkatovich

The Interaction of Language and Culture in Intercultural Conflict Communication	317
Gulnoza Khushnazarova	
O'smir shaxsida o'zini o'zi tushunish psixologik muammo sifatida.....	321
Mahmudov Abdurasul	
O'quvchilar nutqida milliy-madaniy leksik birliklarni qo'llashga o'rgatishda semantikashtirish	325
Tursunova Javhar Bakir qizi	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich ta'limda matematik madaniyatni shakllantirish: Qori Niyoziy merosi asosida.....	329
Axmedova Nargiza Toychibekovna	
A2 darajadagi o'quvchilarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda adaptiv yondashuvning roli	333
Nezametov Zuxra Axmadovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik kasbga ijodiy munosabatni tarbiyalashning nazariy asoslari.....	336
Axmatov Ibrohimjon Furqat o'g'li	
Voyaga yetmaganlar profilaktikasida maktab, oila va mahalla hamkorligining zamonaviy holati va diagnostikasi	340
Japparbergenova Indira Bayramovna	
Yuqori sinf o'quvchilarining ijtimoiy va intellektual kompetensiyalarini rivojlantirishni pedagogik tizimini takomillashtirish	344
Amankosova Dinara Gabitovna	
Innovatsion usullar vositasida maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar nutqini rivojlantirish.....	348
Mamatova Aziza Bo'riboyevna	
Dzyudoning olimpiya o'yinlaridagi o'rni va ahamiyati	353
Jaxongir O'razbayev Temur o'g'li	
Umumta'lim maktab o'quvchilarida milliy va umuminsoniy qadriyatlarga integratsiyalashgan harbiy tarbiyaning ilmiy-nazariy asoslari.....	356
A'zamov Inom Salimjonovich	
The Role of Digital Platforms in Developing Students' Independent Learning Competency.....	360
Jo'rayeva Zamira Ishmuminovna, Uraqova Shaxlo Turdiyevna	
Shaxsiy ta'lim trayektoriyasi tushunchasining pedagogik-psixologik mohiyati	365
Toshpo'latov Olim Panjiyevich	
"Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyat markazlarining ta'lim jarayonlarini tashkil etish	370
Bektemirova Asilabonu Akmal qizi	
Kreativ ta'lim texnologiyalari asosida talabalarda innovatsion kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish	374
Sariboyev Nurali Abdunazarovich	
Bolalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar va yosh xususiyatlari	378
Erkinboyev Muhammadqodir Nodirbek o'g'li	
Tasviriy san'at darslarida eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish.....	383
Xushvaqtov Abror Doniyor o'g'li	
Raqamli ta'lim muhitida zamonaviy o'qitish metodlari va interaktiv texnologiyalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	387
Murodova Dilafro'z Matmurod qizi, Sattarova Bibijon Muzaffar qizi, Bekmurotova Muhayyo Uralbayevna	
Kredit-modul tizimida o'quv-me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish borasidagi milliy va xorijiy tajribalar	391
Aralova Maxsuma Abdurahmonovna	
Yuqori sinf o'quvchilariga chet til o'qitish va o'rgatishda motivatsiyaning o'rni xususida.....	396
Atadjanova Shaxnoz Abbasovna, Ismoilova Feruza Salimjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda innovatsion metodlar	400
Axmedova Fayziniso Otabek qizi	
Bo'lajak pedagoglarning uzluksiz amaliy faoliyatida professional salohiyatini rivojlantirish yo'llari	403
Habibullayeva Muxlisaxon Yorqinjon qizi	

Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak texnologiya o'qituvchilarining PR kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi.....	406
J. B. Jumabayev	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	412
Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna	
Biologiya ta'lim jarayonida ilg'or hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash.....	416
Mo'minov Dilshod Yaxshiboy o'g'li	
Oliy ta'limda masofaviy ta'limning pedagogik-psixologik xususiyatlari	420
Mutalibova Muqaddasxon Abdunabi qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda raqamli platformalar orqali kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish	423
Nazaratova Dilshoda Umarali qizi, Saminjonova Sevaraxon Axmadjon qizi, Abdihakimova Muqaddas Fahridinova, Matsapayeva Nigora Satbay qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining etnopedagogik kompetentligini shakllantirishda milliy hunarmandchilik va xalq amaliy san'atining didaktik imkoniyatlari	428
Pardayeva Gulchexra Safarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning bilish kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik asoslari	432
Qipchaqova Sevinchxon Farxodjon qizi	
Maktabgacha ta'lim boshqaruvida ERP tizimlarini integratsiyalashning proaktiv modeli.....	436
Raxmatillayev Oyatillo Zikrillayevich	
Maktabgacha ta'limda rivojlantiruvchi markazlarni tashkil etish va loyihalashtirish	439
Sadikova Shoista Akbarovna, Yangiboyeva Salomat Samandarovna, Yangiboyeva Sevinch Samandarovna	
Milliy hunarmandchilik buyumlarini yasash orqali o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantirish	442
Xayitov Jonibek Xolboboyevich, Nabijonova Nilufar Nabijon qizi	
Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish.....	446
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li	
Сравнительно-типологический анализ юмора и гуманизма в творчестве Гафура Гуляма и Марка Твена.....	451
Абдумунинова Махлиё	
Особенности фонетико-фонематической речи (качественные и количественные) у младших школьников с речевыми расстройствами.....	453
Заирова Н. Б.	
Informatika ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari	459
Toshmurodova Gulsevar Bekmurod qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash samaradorligini oshirishda innovatsion hamkorlik modelining ahamiyati	464
Jo'rayeva Mohigul Avazbek qizi	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda boshqaruv mexanizmlarining samaradorligi	468
Nazirova Guzal Malikovna	
Oilada bolani tarbiyalashning innovatsion yondashuvlari va ularning samaradorligi.....	474
Sultonova Nurxon Anvarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy moslashuvni ta'minlashda rivojlantiruvchi muhitning ahamiyati...	478
Valijonova Bibirobiyaxon Numonjon qizi	
Raqamlashtirish muhitida o'smirlarning o'zini o'zi anglashining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	482
Ortiqova Malika Odiljon qizi, Xolbekova Dinora Faxriddin qizi	
Boshlang'ich sinf matematika ta'limida innovatsion yondashuvlar asosida fikrlash kompetensiyalarini shakllantirish.....	486
Ermamatova Maftuna Ermamatovna, Shamsiyeva Mohinur Kaxramonovna	
"Lifelong learning" konsepsiyasi asosida bo'lajak o'qituvchining shaxsiy sifatlarini rivojlantirish mexanizmlari	490
Hakimova Nargiza Supxonovna	
Barqaror transport tizimlarini loyihalash kompetentligining tuzilmasi: komponentlar, mezonlar va indikatorlar.....	495
Abduraxmanov Ravshan	

Generativ sun'iy intellekt vositalarining oliy ta'lim talabalarining tanqidiy tafakkuriga ta'siri	500
<i>Ikromov Oybek Ibrogimovich</i>	
Efferent afaziya nutq nuqsoni bo'lgan bemorlar bilan olib boriladigan logopedik rehabilitatsiya ishlar tizimi ..	505
<i>Turdaliyeva Shahlo Husnitdinovna</i>	
Autizm sindromli bolalar bilan ishlashda pedagog va oila hamkorligini ta'minlash mexanizmlari	510
<i>Babayeva Azizabonu Hamidjon qizi</i>	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarda nutqiy muloqotni rivojlantirishning ilmiy-uslubiy yondashuvlari	515
<i>Muhammadjonova Dilafuz Farhodjon qizi</i>	
Ijtimoiylashuvning pedagogik kategoriya sifatida rivojlanishining mazmuni va dinamikasi	519
<i>Madayeva Muqaddas Baxtiyor qizi, Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Globalashuv sharoitida talaba-yoshlarning intellektual migratsiyadagi o'rni.....	526
<i>Eshonjonov Bobir Zafarjonovich</i>	
O'smir qizlarda qad-qomat shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar	530
<i>Uraimov Sanjar Ro'zmatovich, Abdullayeva Maxbuba</i>	
O'qish savodxonligini rivojlantirishda matn bilan ishlashning didaktik imkoniyatlari	534
<i>Qayumova Shoxsanam To'liqin qizi</i>	
Harbiy xizmatchilarni fuqarolik jamiyatiga ijtimoiy-psixologik reintegratsiya qilish jarayonida zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etishning pedagogik-psixologik mexanizmlari va determinantlari	538
<i>Ikmattullayev G'. Z.</i>	
Raqamli muhitda kechiktirish (prokrastinatsiya) odatlari va ularning shaxsiy moliyaviy qarorlar sifatiga ta'siri.....	544
<i>Sultanova Saida Muhiddin qizi, Nematova Mahliyo Solijon qizi</i>	
Yoshlar ijtimoiylashuvi jarayonida oila va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlari.....	548
<i>Sultanova Saida Muhiddin qizi, Musajonov Ulug'bek Ro'ziboy o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida mediaresurslardan foydalanish orqali o'quvchilarning fikrlash faolligini oshirish.....	551
<i>Bozorboyeva Muhabbat Tohirjon qizi</i>	
Adabiyot darslarida loyiha asosida ta'lim texnologiyalarini qo'llashning didaktik va metodik asoslari (5-sinf misolida)	556
<i>Azimjonova Shahnoza Dilshodbek qizi</i>	
4K modelini rivojlantirishda "Teskari sinf" (Flipped Classroom) texnologiyasining o'rni va ahamiyati	562
<i>Doniyorova Dildora Nuritdin qizi</i>	
4S festivali orqali Prezident maktablari pedagog va hodimlarida sog'lom turmush madaniyatini shakllantirish	566
<i>Ibragimov Shuhratbek</i>	
Ergashgan qo'shma gapli maqollarning komponental xususiyati.....	571
<i>Xoliqova Nasiba Anvar qizi</i>	
Как через счёт и движение формировать здоровье с точки зрения педагогики восточного возрождения	574
<i>Алиходжаева Р., Калауова М.</i>	
Kurashchilarda musobaqa davrida stressga chidamlilikni shakllantirish	578
<i>Umadurdiyev Bahodir Xolmamatovich, Komilov Aziz Xoshimovich</i>	
Значение педагогической культуры в решении проблем подготовки преподавателей русского языка в высшем образовании	581
<i>Худайбердиева Дильфуза Мухтаровна</i>	

ESHITISHDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARDA NUTQIY MULOQOTNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY- USLUBIY YONDASHUVLARI

Muhammadjonova Dilafuz Farhodjon qizi

Qo'qon davlat universiteti Maxsus pedagogika kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarda nutqiy muloqotni rivojlantirish maxsus pedagogikaning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Nutqiy faoliyatni shakllantirish jarayonida ilmiy-uslubiy yondashuvlardan samarali foydalanish bolalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Eshitish imkoniyati cheklangan bolalarda og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish, fonetik ko'nikmalarni shakllantirish, lug'at boyligini oshirish hamda ijtimoiy moslashuvni ta'minlashda innovatsion pedagogik texnologiyalar muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, surdopedagogik yondashuvlar, individual ta'lim metodlari va interaktiv mashg'ulotlar orqali bolalarning muloqotga kirishish faolligi ortadi. Nutqiy muloqotni rivojlantirishda oilaviy muhit, pedagog hamkorligi hamda zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish samaradorlikni oshiradi.

Kalit so'zlar: eshitishda nuqson, nutqiy muloqot, surdopedagogika, kommunikativ kompetensiya, maxsus ta'lim, innovatsion texnologiyalar, nutq rivoji, ijtimoiy moslashuv.

Abstract: The development of speech communication in children with hearing impairments is considered one of the important areas of special pedagogy. The effective use of scientific and methodological approaches in the process of speech formation contributes to the development of children's communicative competence. Particular attention is paid to the development of oral and written speech, the formation of phonetic skills, vocabulary enrichment, and social adaptation of children with hearing impairments. Innovative pedagogical technologies, surdopedagogical approaches, and individualized teaching methods play a significant role in this process. Interactive learning activities increase children's communicative activity and participation in social interaction. In addition, cooperation between teachers and families, as well as the use of modern information and communication technologies, improves the effectiveness of speech communication development.

Key words: hearing impairment, speech communication, surdopedagogy, communicative competence, special education, innovative technologies, speech development, social adaptation.

Аннотация: Развитие речевого общения у детей с нарушением слуха является одним из актуальных направлений специальной педагогики. Эффективное применение научно-методических подходов в процессе формирования речевой деятельности способствует развитию коммуникативной компетентности детей. Особое значение имеют развитие устной и письменной речи, формирование фонетических навыков, расширение словарного запаса и обеспечение социальной адаптации детей с нарушением слуха. В данном направлении важную роль играют инновационные педагогические технологии, сурдопедагогические подходы и индивидуализированные методы обучения. Использование интерактивных занятий способствует повышению активности детей в процессе общения. Кроме того, сотрудничество педагога и семьи, а также применение современных информационно-коммуникационных технологий повышают эффективность развития речевого общения.

Ключевые слова: нарушение слуха, речевое общение, сурдопедагогика, коммуникативная компетентность, специальное образование, инновационные технологии, развитие речи, социальная адаптация.

KIRISH

Jahon maxsus maktabgacha ta'lim tizimida kichik yoshdan boshlab ta'lim va tarbiya berishning eng optimal usullarini shakllantirish, eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarni maktabga sifatli tayyorlash uchun ta'lim dasturlari hamda innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash metodikasini takomillashtirish, bola shaxsida individuallikni tarbiyalash texnologiyalarini amaliyotga tatbiq etish ishlari amalga oshirilmoqda. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarning muloqot malakasini rivojlantirish, zamon talablariga javob beradigan mustaqil fikrlovchi, kreativ, mehnatsevar mutaxassis kadrlarni tayyorlash, ta'lim tizimini rivojlantirishni diagnostik prognoz qilish bo'yicha tizimli amaliy loyihalar bajarilmoqda.

Jahon ta'lim tizimida iqtisodiy jihatdan rivojlangan mamlakatlar, jumladan, AQSh, Yaponiya, Janubiy Koreya, Rossiya Federatsiyasi kabi davlatlar tajribasida maxsus maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilishi, uni jamiyat tomonidan moddiy va ma'naviy qo'llab-quvvatlash soha taraqqiyotini ta'minlashdagi yetakchi omillardan biri ekanligi bois qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilmoqda.

Jahon ta'lim va tadqiqot muassasalarida eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarni maktabga nutqiy tayyorlash jarayonida kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish, moslashuvchan tafakkur, tanqidiy qarash, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish kompetensiyalarini shakllantirish, mantiqiy fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirish, xotira va diqqatni mustahkamlash, nutq hamda tafakkurni rivojlantirish bo'yicha ilmiy izlanishlar dunyoning yetakchi markazlari va oliy ta'lim muassasalarida olib borilmoqda. Shuningdek, eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarni maktabga nutqiy tayyorlash asosida bolalarda axborot bilan ishlash ko'nikma va malakalarini rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirish orqali bitiruvchilarning mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllanishini ta'minlash muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

Respublikamizda so'nggi yillarda eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarni maktabga nutqiy tayyorlashda innovatsion texnologiyalardan maqsadli foydalanish, bolalarning o'rganish va bilish qobiliyatlarini rivojlantirishning me'yoriy asoslari yaratilmoqda. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun yangi, zamonaviy o'quv-metodik, didaktik materiallar va badiiy adabiyotlarni yaratish hamda amaliyotga joriy etish, maktabgacha ta'limda fanlarni rivojlantiruvchi muhitning innovatsion texnologiyalari va modullarini ishlab chiqish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Natijada maktabgacha ta'lim yoshidagi eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarni maktabga nutqiy tayyorlash texnologiyalarini takomillashtirishning didaktik imkoniyatlari kengaydi.

Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarga o'zbek tilining kommunikativ funksiyasini o'zlashtirishga yordam beradigan texnologiyalarni tadqiq etish kar va zaif eshituvchi bolalarda nutqiy muloqotni rivojlantirishga mutlaqo yangi yondashuvlarni ishlab chiqishni taqozo etdi. Kar va zaif eshituvchi bolalarda eshitish faoliyatining cheklanganligi yoki mavjud emasligi sababli atrofdegilar bilan normal muloqot qilish uchun zarur sharoitlar yetarli bo'lmaydi. Shu bois ular tilni faqat maxsus ta'lim sharoitida o'zlashtira oladilar. O'zbek tilida so'z hamda iboralardan to'g'ridan-to'g'ri, maqsadli foydalanish muloqotning asosiy sharti hisoblanadi. Shu sababli tilni egallashda leksika, grammatika yoki til hodisalarini alohida o'rganish emas, balki undan kommunikatsiya maqsadida amaliy foydalanish asos bo'lishi kerak.

So'zli til ijtimoiy hodisa bo'lib, uning paydo bo'lishi jamoaviy faoliyat orqali yuzaga keladi. Faoliyatning o'zi til belgilaridan foydalanish ehtiyojining shakllanishi va nutqning paydo bo'lishi uchun muhim omildir. Til faoliyatsiz, faoliyat esa tilsiz mavjud bo'la olmaydi. Shu sababli bolalar faoliyatini ularning hayotiy manfaatlarini hisobga olgan holda maqsadli tashkil etish zarur, chunki bu ularning kommunikativ ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi. Faqat muloqotga bo'lgan ehtiyoj tufayli bolalar tilni egallaydilar. Bolada imo-ishora va mimikalar orqali emas, balki til vositasida mavjud nutq qobiliyatlarini qo'llashni talab qiladigan vaziyatlarni yaratish muhim ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kar va zaif eshituvchi bolalar eshitishini kompensatsiyalash choralarining ahamiyati hamda eshituv idrokining ta'lim jarayoniga ta'siri masalalari M.M. Abdullayeva, F. Alimxo'jayeva, D.Sh. Azimova, N. Bekmurodov, X. Gaynutdinov, B.Q. Subanova, X.I. Malikova, O.F. Teshaboyeva, F.R. Teshaboyeva, S.F. Turg'unboyevlarning ilmiy tadqiqotlarida yoritilgan.

Eshitishida nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirish, talaffuz nuqsonlarini korreksiyalash masalalari N.A. Azimova, K.X. Kalbayeva, Z.N. Mamarajabova, D. Nazarova, L.P. Noskova, X. Raximova, R. Rustamova, D.U. Muxitdinova, U. Fayziyeva, F.U. Qodirova, M.M. Qodirovlarning ilmiy izlanishlarida o'z aksini topgan.

Shuningdek, matematika, texnologiya, jismoniy madaniyat, tasviriy faoliyat va tabiiy fanlar negizida korreksion-rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyalarini takomillashtirish asosida eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarni jamiyatga integratsiyalashuvi masalalari N.X. Dadaxo'jayeva, K.G'. Sadirova, G. Temurova, Sh. Radjapov, I. Xaydarov, M.U. Hamidova, D.B. Yakubjanova kabi milliy tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan.

Mazkur olimlarning ilmiy qarashlarida nutqning yuzaga kelishi, uni rivojlantirish va o'rgatish muammolariga turlicha yondashilgan bo'lsa-da, aksariyat tadqiqotlarda nutqni shakllantirish hamda rivojlantirishda tizimli yondashuv va maxsus tashkil etilgan ta'limiy ishlarning zarurligi alohida ta'kidlangan.

D.A. Nazarovaning e'tiroficha, bola nutqi til hodisalarining generatsiyasi bo'lib, kattalar nutqini idrok etish va o'z nutqining faolligi natijasida rivojlanadi. Til va nutq ruhiy rivojlanishning turli yo'nalishlari – tafakkur, xotira, his-tuyg'ular va xayolotning yadrosini tashkil etadi. Shu bois ona tilini o'qitishda til umumlashmalari, til va nutq

hodisalarini sodda tarzda anglashni shakllantirish yetakchi yo'nalish hisoblanadi. Tadqiqotchining fikricha, bolaning tilni mustaqil kuzatishi va o'z nutqini rivojlantirishi uchun zarur shart-sharoitlar maxsus ravishda tashkil etilgan tizim asosida ta'minlanishi lozim ^[208].

D.A. Nazarova zaif eshituvchi bola nutqining o'ziga xos rivojlanishi oddiy sharoitlarda ilm asoslarini egalashiga to'sqinlik qilishini ta'kidlaydi. Shu sababli mazkur toifadagi bolalar anomaliyasi tuzilishida nutq birinchi o'ringa qo'yilib, maxsus tashkil etilgan ta'lim jarayonida nutqni reja asosida shakllantirish markaziy o'rin egalashi zarurligi qayd etiladi.

R.R. Rustamovaning fikricha esa, eshinish idrokining buzilishi bola nutqining rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Eshinish idroki buzilgan bolalar nutqning tovush xususiyatlarini eshitib, taqlid asosida o'rganish imkoniyatidan mahrum bo'ladilar yoki bu imkoniyat sezilarli darajada cheklanadi.

Shuningdek, tadqiqotlarda eshinishda nuqsoni bo'lgan bolalarda nutqiy muloqotni rivojlantirishda kommunikativ faoliyatning ahamiyati alohida ko'rsatib o'tilgan. So'zli til ijtimoiy hodisa sifatida jamoaviy faoliyat orqali shakllanadi. Til belgilaridan foydalanishga bo'lgan ehtiyoj esa bolalarda nutqning rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu sababli bolalar faoliyatini ularning hayotiy manfaatlarini hisobga olgan holda tashkil etish, kommunikativ ehtiyojlarni qondirishga xizmat qiluvchi nutqiy vaziyatlarni yaratish muhim metodik omil hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida eshinishda nuqsoni bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqiy muloqotni rivojlantirishga qaratilgan korreksion-pedagogik ishlarning samaradorligini aniqlash maqsadida kuzatish, suhbat, pedagogik tajriba va kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish metodlaridan foydalanildi. Bolalarning kommunikativ ko'nikmalari, muloqot vositalari va shaxsning kommunikativ sifatlari haqidagi tushunchalarini faollashtirish hamda tabiiy sharoitlarda eshituvchi bolalar va kattalar bilan muloqotini rivojlantirish asosiy metodik yo'nalish sifatida belgilandi.

Tadqiqot davomida "Tanishamiz", "Teatr chiptasi", "Kafeda", "Muzeida" kabi ta'limiy o'yinlar asosida kichik guruh mashg'ulotlari tashkil etildi. Bolalar syujetli rasmlar va shaxsiy fikrlariga tayangan holda kommunikativ vaziyatlarni mustaqil modellashtirishga o'rgatildi. Tasviriy materiallarni tanlashda rasmda ikki yoki undan ortiq shaxsning mavjudligi hamda tasvirlangan mazmunning ilgari shakllantirilgan kommunikativ vaziyatlarga mosligi asosiy mezon sifatida olindi.

Pedagogik jarayonda o'qituvchi yordami minimal darajada tashkil etilib, bolalarga ifodalash qiyin bo'lgan predmet, harakat, sifat va personaj holatlarini nomlash orqali ko'mak berildi. Bolalarning bayonotlari mantiqiyliqi, izchilligi va kommunikativ vaziyat tarkibiy qismlarining to'liq ifodalanishiga alohida e'tibor qaratildi. Shuningdek, personajlar harakatlarining sabablarini aniqlash va voqealar oqibatini bashorat qilish orqali bolalarda mantiqiy fikrlash hamda nutqiy faollik rivojlantirildi.

Nutqiy tayyorgarlik ishlari nafaqat mashg'ulotlarda, balki o'yinlar, ekskursiyalar, sayrlar, bog'cha hududi, oshxona, do'kon va boshqa ijtimoiy muhitlarda tashkil etilgan suhbatlar orqali ham amalga oshirildi. Suhbat jarayonida savol-javob metodidan foydalanilib, bolalarning lug'at boyligini oshirish, nutqiy malakalarini faollashtirish va kattalar nutqini idrok etish ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bolalarning nutqi rivojlanishida eshinish idroki hal qiluvchi omil bo'lib, asosiy o'rinni egallaydi. Shu sababli eshinish idrokidagi har qanday buzilish nutq rivojlanishiga jiddiy to'siq bo'ladi. Natijada so'z boyligi kamayadi, nutqning grammatik qurilishi hamda tovushlar talaffuzi buziladi. Bundan tashqari, eshinishi buzilgan bola o'ziga qaratilgan nutqni to'laqonli idrok etish imkoniyatidan mahrum bo'ladi. Eshinish idrokining buzilishi chuqurlashgan sari nutq buzilishlari ham yanada chuqurlashib boradi. Eshinishi pasaygan yoki eshinish qobiliyatini yo'qotgan bolalar maxsus o'qitilmasa, mutlaq nutqsiz holatda qolishi mumkin. Eshinish idroki qisman yo'qolgan hollarda esa ularning nutqi fonetik jihatdan buzilgan alohida so'zlardan iborat bo'lib qoladi.

Shunday qilib, zamonaviy ta'lim sharoitida eshinishda nuqsoni bo'lgan bolalarning nutqiy muloqotini rivojlantirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Korreksion-kompensator hamda rivojlantiruvchi tavsifga ega bo'lgan maxsus ta'lim tizimidagi differensial (tabaqalashtirilgan) va yakka tartibdagi (individual) yondashuvlar eshinishida muammosi bo'lgan bolalarning ijodiy faoliyati, qiziqishlari va dunyoqarashini rivojlantirish hamda shakllantirish masalalarini hal etishga qaratiladi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, maxsus pedagogika sohasida qator ilmiy yutuqlarga erishilgan bo'lishiga qaramay, respublikamizda maktabgacha yoshdagi zaif eshituvchi bolalar nutqini keng qamrovda o'rganishning aniq va tizimli rejasi yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Bu esa, o'z navbatida, mazkur toifadagi bolalarga erta korreksion yordam ko'rsatishni samarali tashkil etishga jiddiy to'siq bo'lib xizmat qilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarda nutqiy muloqotni rivojlantirish ularning ijtimoiy moslashuvi, bilish faoliyati va shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari maxsus tashkil etilgan korreksion-pedagogik ishlar, innovatsion texnologiyalar hamda individual yondashuv asosida bolalarning nutqiy faolligi va kommunikativ ko'nikmalarini samarali rivojlantirish mumkinligini ko'rsatdi.

Shu asosda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida nutqiy muloqotni rivojlantirishga qaratilgan interaktiv metodlarni keng qo'llash, surdopedagog va tarbiyachilar hamkorligini kuchaytirish hamda bolalarga erta korreksion yordam ko'rsatish tizimini takomillashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Dyachenko, L.A. *Surdopedagogy: Theory and Practice of Educating Deaf Children*. – Moscow: Prosveshchenie, 2015.
2. Krylova, N.V. *Speech Therapy and Corrective Pedagogy*. – Saint Petersburg: Piter, 2018.
3. Alexeeva, I.G. *Methods of Teaching Lip-Reading to Children with Hearing Impairments*. – Moscow: Nauka, 2017.
4. Bonet, P. *History of Surdopedagogy and Modern Approaches*. – Barcelona, 2016.
5. Farkhodjanovna, Muhammadjonova Dilafruz. "Correctional Pedagogical Work on the Development of Oral Speech of Children with Hearing Impairment." *International Journal of Pedagogics*, 5, 2025, pp. 7–10.
6. DILAFRUZ, M. "Eshitishda nuqsonlari bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini maktabga tayyorlash – pedagogik va psixologik muammo sifatida." *Xalqaro jurnal*, 4(11), 2024, pp. 87–89.
7. Farkhodjanovna, Muhammadjonova Dilafruz. "Correctional Pedagogical Work on the Development of Oral Speech of Children with Hearing Impairment." *International Journal of Pedagogics*, 5, 2025, pp. 7–10.
8. Muhammadjonova, Dilafruz. "Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarning sezgi va idrok xususiyatlarining o'ziga xosligi." *Science Promotion*, 2023.
9. Kabirova, Zarnigor. "Anatomical Origin of the Speech Defect Rhinolalia." *Preschool and School Education Magazine*, 674522.
10. Rakhmonjonovna, Kabirova Zarnigor, Babayeva Azizabonu Hamidjonovna va Ibrokhimova Sarvinoz Anvarjonovna. "Teaching Speech Formation to Dysarthric Preschool Children." *American Journal of Pedagogical and Educational Research*, 19, 2023, pp. 52–55.
11. Murodjon, Khovodillayev, Kabirova Zarnigor Rakhmonjonovna va G'furova Umida. "Technologies for Speech Formation in Mentally Retarded Children Aged 9–13 Years." *American Journal of Educational Research and Studies*, 19, 2023, pp. 56–60.
12. Minavvarovna, Umarova Sabakhon. "Basic Pathology of Children's Brain." *Journal of Science – Innovative Research in Uzbekistan*, 1(6), 2023, pp. 271–276.
13. Minavvarovna, Umarova Sabakhon. "The Main Types of Human Work and Their Impact on the Human Body." *Journal of New Century Innovations*, 20(4), 2023, pp. 74–78.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.